

SOSYAL GÜVENLİK ve SSGSS YASASI SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Atilla ÖZSEVER*

AKP döneminde çıkan Sosyal Güvenlik Yasası ya da resmi adıyla 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası (SSGSS) Kanunu'nun üzerinden bir yılı aşkın bir süre geçti. Bu çalışmamızda, sosyal güvenlik kavramının ortaya çıkışından başlayarak kapitalist sistemin krize girmesi ve bu alandaki neoliberal dönüşümü kısaca ortaya koyup 5510 sayılı yasanın sonuçlarını incelemeye çalışacağız. Makalemizin ana iskeletini "Sosyal Güvenlikte 'Karşı Reform' Süreci" başlıklı yazımız oluşturmaktadır.¹ Bu çalışmamızda, o yazıda eksik olan sosyal güvenlik kavramı ve gelişimi ile SSGSS Kanunu'nun bir yıllık sonuçlarının değerlendirilmesi yer almaktadır.

Bilindiği gibi Sanayi Devrimi ile birlikte 19. yüzyılda işçilerin çalışma koşullarının ağırlaşması, hastalık, iş kazası, işsizlik gibi çeşitli risklerle karşı karşıya kalması emekçileri bu risklere karşı önlem almaya zorlamıştır. 1800'li yılların başında işçiler kendilerini korumak için yardımlaşma sandıkları oluşturmaya başlamışlar ve bu sandıklar sendikal örgütlenmeye dönüşmüştür.

18 ve 19 yüzyılda sendikaların bünyesinde hastalık, işsizlik, cenaze yardımı gibi konularda sandıklar kuruldu. 1890'lı yıllarda İngiltere'de sendikalar, yardım sandıklarıyla iş kazası, hastalık, ölüm risklerine karşı üyelerini koruma kapsamına aldı. 1901'de Belçika'da sendikalar bünyesinde işsizlik fonu oluşturuldu. Yine İsveç'de 20. yüzyılın başlarında sendikalar tarafından işsizlik sigortası kurulup işletildi.

Öte yandan 1871'de kurulan Paris Komünü, işçilerin ücret ve çalışma koşullarını iyileştirdiği gibi işsizleri işe yerleştirmiş ve çeşitli sosyal politika önlemleri almıştır. Dünyada ilk kez siyasal iktidarın emekçiler tarafından ele geçirilmesi de-

* Yard. Doç. Dr. / Maltepe Üniversitesi İİBF

1 Alpaslan Işıklı'ya Armağan (2009), Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayını.

neyimi olan Paris Komünü, 73 gün sürmüş olsa bile burjuva sınıfını korkutmuş ve kapitalistleri sosyal güvenlik önlemleri almaya zorlamıştır.

Paris Komünü, iktidara gelince şu uygulamaları hayata geçirdi:

- a) İşsizler işe yerleştirildi
- b) Ücret ve çalışma koşulları düzeltildi
- c) Evi olmayan yoksullar, zenginlerin evlerine yerleştirildi, kira borcu olanların borçları ertelendi
- d) Zorunlu ve parasız eğitim uygulaması başlatıldı, yeni okullar açıldı. İşçi çocuklarına kreş yapıldı.

Sosyal Güvenliğe İlişkin İlk Önlemler:

Paris Komünü sonrasında sosyal güvenliğe ilişkin ilk önlemler Bismark Almanya'sında (1883-1889) alınmıştır. İşçi sınıfındaki uyanışın ilk kez farkına varan yönetici, Alman Başbakanı Bismark'tır. Gerek Avrupa'nın bir çok ülkesinde, gerekse Almanya'da 1860, 1870'li yıllarda grevlerin artması, sefalet ücretleri ve kötü çalışma koşullarına karşı işçi sınıfının mücadelesi ve sonuçta işçilerin kurdukları yardımlaşma sandıklarının sendikal örgütlenmeye dönüşmesi, en nihayet de Paris Komünü uygulamaları, kapitalist sınıfın yöneticilerini harekete geçirmiştir. Bismark da işçi sınıfı hareketini kontrol ederek sisteme dahil etmeyi amaçlamıştır. Bismark, o dönemde yazdığı bir mektupta durumu şöyle saptamaktadır:

“Sosyal demokrat hareketin kontrol edilmesi, basit bir biçimde sosyal demokrat aşırılıkların baskılanmasıyla gerçekleştirilemez. Bu, işçilerin pozitif olarak geliştirilmesiyle başarılmak zorundadır.”

Böylece Alman Başbakanı Bismark, bir yandan işçi hareketinin basıncını kabul etmiş, diğer yandan da bu sınıfı kapitalist sisteme bağlamak için sosyal güvenlik politikalarını bir araç olarak kullanmıştır. O dönemde alınan sosyal güvenlik önlemleri şöyledir:

- a) Hastalık sigortası (1883), b) İş kazası sigortası (1884), c) Sakatlık ve Yaşlılık sigortası (1889). Bu sigortaların fonu, işçi ve işveren gelirlerinden yapılan kesintilerle oluşturulmuştur.

Sovyet Devrimi ve Sosyalizmin Etkisi:

1917'deki Sovyet Devrimi sonrasında sosyalizmin dünya çapında yaygınlaşmaması amacıyla uluslararası düzeyde sosyal politika önlemlerinin alınması gündeme gelmiştir. Bu çerçevede 1919'da kurulan ILO'nun (Uluslararası Çalışma Ö-

gütü) kuruluş gerekçesinde "Bolşevik Devrimi'nin dünya çapında yaygınlaşmasının önlenmesi" konusu yer almıştır. ILO sosyal güvenlik önlemleri de dahil olmak üzere sosyal politikaya ilişkin çeşitli normları kabul edip işçi sınıfının yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirerek bu sınıfın Sovyetler'deki gibi kapitalizme karşı siyasal mücadele yürütmesini önlemeye çalışmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında sosyal devlet uygulamaları çerçevesinde sosyal güvenlik hizmetleri gelişti. Başka bir anlamda Avrupa burjuvazisi, özel mülkiyet rejimine (kapitalizme) karşı çıkmasını diye işçi sınıfına rüşvet olarak sosyal güvenlik hakları verdi.

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı sonrasında devletin ekonomiye müdahalesi gündeme gelmiş ve sosyal güvenlik önlemleri sosyal devlet kavramı çerçevesinde uygulamaya konulmuştur. Özellikle Avrupa'da 1945-1975 döneminde geniş bir anlam kazanmıştır. İşçi sınıfı ile kapitalist sınıf arasında bir toplumsal mutabakat (uzlaşma) yapılmış, Avrupa işçi sınıfı Sovyetler Birliği'ndeki gibi üretim araçlarının kolektif hale getirilmesini benimsemeyince kapitalist sınıf da sosyal haklar alanında iyileştirme yapılmasını kabul etmiştir. Bunun yanı sıra sosyal güvenlik haklarının oluşumunda işçi sınıfının, sendikaların da mücadelesi önemli derecede etkili olmuştur.

Kapitalist Sistemin Sosyal Güvenlik Gereksinimleri:

Kapitalist sistem, kendini yeniden üretmek (sistemi sürdürebilmek) amacıyla aşağıdaki önlemleri almak zorunda kalmıştır:

- I. Emeğin üretimi için sağlıklı olması gerekiyor. Hastalık, iş kazası, sakatlık, yaşlılık gibi risklere karşı önlem alınması lazım.
- II. Sendikalar tarafından oluşturulan yardımlaşma sandıkları gibi işçi sınıfının bağımsız koruyucu mekanizmaları kapitalist sisteme dahil edilmelidir. Bu koruyucu önlemler sendikaların değil devletin kontrolü altına alınmalıdır.
- III. Sosyalist düşünce etkisiz hale getirilmelidir.

Sosyal Güvenlikte Neoliberal Dönüşüm

Kapitalist sistemin 1970'lerin ikinci yarısından sonra krize girmesi sonucu, yeni bir sermaye birikim modeline ihtiyaç duyuldu. Bu çerçevede devletin sosyal güvenlik alanından giderek çekilmesi, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi alanları özel sektöre açması gündeme geldi.

Toplumsal bir hak olma özelliğini taşıyan sosyal güvenlik sistemi, bireysel hakka indirgenerek bir sosyal koruma programına dönüştürülmeye çalışıldı. Bu

anlamdaki yapısal uyum programlarının topluma koşulsuz olarak kabul ettirilmesi için askeri darbelere de başvuruldu.

Önce Şili’de sosyalist devlet başkanı Salvador Allende’yi deviren askeri cunta, 1981 yılında sosyal güvenlik sistemini tamamen özelleştiren Pinera Modeli’ni yürürlüğe koydu. Arjantin’de de aynı yol izlendi. Türkiye’de de 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle sosyal güvenlik haklarının yanı sıra sendikal haklar da kısıtlandı. Batı ülkelerinde de, örneğin ABD ve İngiltere’de demokratik yollarla işbaşına gelen muhafazakar hükümetler de, sosyal devleti küçülten politikalar izlemeye başladı.

Yeni Dünya Düzeni’nin (YDD) Saldırısı

1990’lı yılların başında sosyalist sistemin de çökmesiyle birlikte rakipsiz kaldığını düşünen kapitalist sistem, işçi sınıfının sistemle bütünleştirilmesinin bir aracı olan sosyal güvenliğe de ihtiyaç duymamaya başladı. Yeni Dünya Düzeni denilen bu anlayış, üç temel alanda hem ideolojik, hem de uygulama düzeyinde saldırıya geçti. Neoliberal anlayışın kampanya ve uygulamaya başlattığı üç alan şöyle sıralanabilir:

1) Emeğin bireysel ve kollektif kazanımları: Kıdem tazminatı, asgari ücret, işsizlik sigortası gibi emeğin koruyucu mekanizmalarına ve emeğin örgütleri olan sendikalara yönelik saldırı

2) Sosyal devlet uygulamaları: Sosyal güvenlik, sağlık ve eğitim alanını kapsayan sosyal devlet uygulamalarının sınırlandırılması

3) Ulus devlet: Uluslararası sermayenin akışkanlığı üzerinde engel olabilecek ulus devlet kavramına yöneldi

Bu bağlamda sosyal güvenlik alanında Dünya Bankası ve IMF’nin “Yapısal Uyum Programı” denilen politikaları hayata geçirilmeye başlandı. Bu programlar, şu dört aşamayı kapsıyordu:

- I. Emeklilik sigortası ile sağlık sigortasının birbirinden ayrılması,
- II. Emeklilik yaşı ve prim ödeme gün süresinin artırılması,
- III. Sağlık hizmetinin piyasaya açılması,
- IV. Bireysel emeklilik ve özel sağlık sigortasının teşviki.

SSK’nın Çökertilmesi

Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin tasfiyesine yönelik sürecin başlatılmasında en önemli engel olarak Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) görülüyordu. Ana-

yasa'sında "sosyal devlet" kavramı olmasına rağmen bu anlayışın yeterince topluma yansımaması ve SSK'nın bir anlamda "sosyal devlet" fonksiyonunu üstlenmiş olması, bu kurumun çökertilmesini elzem kılıyordu. O nedenle SSK'nın çökertilme sürecine girmesi, "Yapısal Uyum Programı"nın ilk aşamasıydı. SSK'nın çökertilmesi için şöyle bir süreç izlendi:

a) Fonları çok düşük bir oranda değerlendirildi. Örneğin 1980'de enflasyon oranı yüzde 110 iken, SSK'nın fonlarına Devlet Yatırım Bankası'nda sadece yüzde 20 düzeyinde faiz veriliyordu. Petrol-İş Sendikası'nın araştırmasına göre, fonları enflasyon oranında nemalandırılmadığı için SSK, 1970 – 1994 yılları arasında 19 milyar ABD doları kayba uğradı.

- b) SSK'ya sosyal devletin gereği olarak devlet katkısı yapılmadı,
- c) Sosyal devlet işlevini SSK üstlendi, bu nedenle maliyetleri arttı,
- d) Kayıt dışılık teşvik edildi, kuruma kaynak sağlanmadı,
- e) İşveren lehine prim afları çıkartıldı,
- f) SSK ilaç Fabrikası kapatıldı,
- g) Dışardan sağlık hizmeti satın alındı,

h) Kamu kesiminde zorunlu emeklilik gerçekleşti (2000-2004 yılları arasında 100 bin kişi zorunlu emekli edildi, bunlardan sağlanacak sigorta priminden yoksun kalındı),

- i) Düşük beyan ve düşük tahsilat nedeniyle yeterli düzeyde prim toplanamadı,
- j) Özerklik yok edildi.

Açık değil devlet katkısı

Sonuçta SSK'nın gelir-gider dengesi bozuldu, kurumun giderlerini ve emekli aylıklarını karşılamak için bütçeden kaynak aktarımına gidildi. Bu süreçte SSK için "kara delik" kampanyası başlatıldı. SSK'ya bütçeden yapılan aktarma, abartılarak bir kaynak israfı olarak değerlendirildi. Oysa bu aktarma bir "açık" olarak değil, bir devlet katkısı olarak ele alınmalıdır. Çünkü sosyal devletin gereği olarak devletin sosyal güvenliğe katkıda bulunması gerekli ve doğaldır. Özü itibarıyla bu aktarma, 60 milyon insanın sosyal güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasına dönüktür, bir israf değildir. Ülkemizde bütçeden sosyal güvenlik kurumlarına yapılan aktarma, GSMH'nin (milli gelirin) yüzde 4'ünü oluştururken, 25 AB ülkesinde bu oran yüzde 19.3'tür.

Milli gelir olarak değil de, bütçeden sosyal güvenliğe ayrılan paya baktığımızda; Türkiye'de bütçeden sosyal güvenliğe yüzde 14 oranında pay ayrılırken

AB ülkelerinde devlet katkısının bütçe içindeki payı yüzde 40'tır. Üstelik bu oranlara devletin sağlık harcamaları dahil değildir. AB ülkelerinde bütçeden sosyal güvenliğe ayrılan pay yüzde 25 (Kıbrıs Rum Kesimi) ile yüzde 46 (Almanya) arasında değişmektedir.

İşçi, memur, esnaf, emekli, dul ve yetimlerine bütçeden yapılan aktarma "açık" ya da "kara delik" olarak ifade edilirken faize, yani rantıye kesime yapılan aktarma "kara delik" olarak nitelendirilmiyor. 1994 ile 2004 yıllarını kapsayan bir araştırmaya göre (Aziz Çelik, 2006), bütçeden faiz ödemelerine aktarılan kaynağın 10 yıllık ortalaması yüzde 43 oranında iken aynı dönemde sosyal güvenliğe bütçeden aktarılan kaynak ortalama yüzde 10 oranında gerçekleşti. Yine aynı dönemde faiz ödemelerinin milli gelir içindeki payı yüzde 16.3 iken sosyal güvenliğe ayrılan pay yüzde 4'ün altındaydı. 2008 Bütçesi'nde faiz giderlerinin payı yüzde 25.2, sosyal güvenlik kurumlarına aktarılacak miktar ise yüzde 12.9 oranındadır.

Aslında sosyal güvenlik, gelirin yeniden dağılımı demektir. Varlıklı sınıflardan dar gelirli, yoksul kesimlere aktarma yapma amacını taşır. Türkiye, gelir dağılımının iyice bozuk olduğu ülkeler içinde yer almaktadır. Ülkemizde en zengin yüzde 20'lik kesim, milli gelirin nerdeyse yarısını almakta iken en yoksul yüzde 20'lik kesimin aldığı pay ise yüzde 10 dolayındadır. Arada 5 kat fark vardır. Sosyal güvenlik bir anlamda bu gelir adaletsizliğini düzeltmeyi amaçlayan mekanizmaların kullanılmasına hizmet eder. O nedenle bütçeden sosyal güvenliğe yapılan aktarma, hem gelir adaletsizliğinin düzeltilmesine yardımcı olacağı gibi hem de sosyal devlet olmanın bir gereğidir. Bu çerçevede, sosyal güvenliğe yapılan aktarmayı "açık" ya da "kara delik" olarak nitelemek son derece yanlıştır.

Öte yandan 1980'lere kadar devlet sosyal güvenliğin tamamını finanse ediyordu. O zaman bir sorun olmuyordu. Çünkü KİT'lerde çalışanların primleri SSK'ya gidiyordu. 1980 sonrası KİT'ler hızla satılmaya başlanınca sosyal güvenlikte gelir-gider dengesi bozuldu. 1980 sonrası başlayan yeni süreçte SSK bir yandan "kara delik" olarak ilan edilirken öte yandan ikinci aşama olarak kurumun "yeniden yapılandırılması süreci" devreye girdi. Yeni bir sermaye birikim modeli için devletin sosyal güvenlik ve işgücü piyasalarında yeniden yapılandırılması gündeme geldi. Kar hadleri sıkışan özel sermaye, kamu kesimindeki üretim ve hizmet alanlarını ele geçirerek yeni bir birikim süreci yaratmak istedi. Başta eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik olmak üzere bir çok kamu alanı özel sermayeye açıldı. İşte bu yeniden yapılandırılma süreci "reform" olarak ifade edildi.

Gerek 2008'de çıkarılan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, gerekse de 1999'da çıkarılan 4447 sayılı kanun için "Sosyal Gü-

venlik Reformu" tanımı yapılmıştır. Sadece Türkiye'de değil Fransa'da, Almanya'da, Yunanistan'da ve dünyanın birçok ülkesinde de aynı tanım kullanılmıştır.

Sosyal Güvenlikte Reform Kavramı

"Reform" denince bir iyileştirme, mevcut koşulların daha ilersinde, yeni kazanımlar, yeni haklar getiren bir kavramın anlaşılması gerekir. Bu kavramın gerçekten böyle bir içeriği bulunsaydı, Avrupa ülkelerinde reform yasalarına karşı büyük tepkiler söz konusu olmazdı. Oysa başta Fransa ve Yunanistan olmak üzere birçok AB ülkesinde yürürlüğe konulmak istenen yasal düzenleme ciddi tepkilere yol açtı, sosyal güvenlik reformuna karşı genel grev yoluna başvuruldu. Ülkemizde de yeterli olmasa bile yasaya karşı bir tepki oluştu.

O halde neden "reform" gibi bir kavram kullanılıyor? Zaman zaman emperyalizm yerine küreselleşme kavramının kullanıldığı gibi neoliberal anlayış sosyal güvenliğin tasfiyesini gizlemek amacıyla "reform" sözcüğüne başvuruyor. Özellikle Dünya Bankası patentli kaynaklar, bu kavramı sık, sık kullanıyor.

1999 "Reformu"

Bu bağlamda sosyal güvenliğin tasfiyesindeki ilk adım, yani birinci yasal düzenleme, 1999 yılında 4447 sayılı yasayla yapıldı. Bu yasa temel olarak şu unsurları kapsıyordu:

- 1) Emeklilik yaşı, 58-60'ya yükseltildi,
- 2) Prim ödeme gün süresi 5 binden 7 bine çıkarıldı,
- 3) Prime esas kazancın hesaplanmasında tüm süreler (ilk sigortalı olduktan sonra ister çalışılsın, ister çalışılmasın tüm çalışma yaşamı) dikkate alındı. Daha önce son 10 yılın ortalaması dikkate alınıyordu.
- 4) Aylık bağlama oranı yüzde 85'ten yüzde 65'e düşürüldü.

AKP Döneminde Reform Çalışmaları

Sosyal güvenlik haklarına ikinci darbe ise, AKP iktidarı döneminde gerçekleşti. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca Temmuz 2004'te hazırlanan "Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Önerisi" başlıklı raporda, emekli aylığı bağlama oranlarının daha da düşürülmesi, prim ödeme gün süresinin 9 bine çıkartılması, genel sağlık sigortası sistemine geçilerek sağlık hizmetinin özel sektörden satın alınması, sigortalıların muayene için katkı bedeli ödemesi öngörülmüştü. Amaç, sosyal güvenliğin ve sağlığın piyasalaştırılması ve sosyal bir hak olmaktan çıkarılıp metalaştırılmasıydı. Bu "reform" adını taşıyan raporda, katkılarından

ötürü Dünya Bankası uzmanları Anita Schwarz ile Mukesh Chawla'ya teşekkür ediliyordu.

AKP Hükümeti, 1999'dan 2008'e kadar IMF'ye sunulan bütün niyet mektuplarında bu reformu gerçekleştireceğini taahhüt ediyordu. Nitekim IMF, 2006'da yasanın TBMM'den geçiş sürecini doğrudan denetlemek için bir gözlemcisini Türkiye'ye göndermişti. Ayrıca Avrupa Birliği de ilerleme raporlarında sosyal güvenlik reformunun yapılmasını gerekli görüyordu.

Sosyal güvenliğin yeniden yapılandırılması çerçevesinde şu beş temel konuda adım atıldı:

I. Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur'u tek çatı altında birleştiren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu çıkarıldı. Kanun 20 Mayıs 2006 tarihli Resmi Gazete'de yayınlandı.

II. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çıkarıldı. Bu kanun da 16 Haziran 2006 tarihli Resmi Gazete'de yayınlandı.

III. Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler Kanunu tasarısı hazırlandı.

IV. Aile hekimliği ve hastanelerin sağlık işletmesine dönüştürülmesini öngören yasal düzenleme başlatıldı.

V. SSK hastaneleri Sağlık Bakanlığı'na devredildi.

5510 Sayılı Yasa

Konumuz itibarıyla 5510 sayılı yasa şu düzenlemeleri öngörüyordu:

- Emeklilik yaşı, 2036 yılından itibaren kademeli olarak 65'e yükseltiliyor,
- Prim ödeme gün süresi 7 binden kademeli olarak 9 bine çıkartılıyor,
- Emekli aylığı bağlama oranı Emekli Sandığı'nda kademeli olarak yüzde 75'ten yüzde 55'e, SSK ve Bağ-Kur'da da yüzde 65'ten yüzde 55'e düşürülüyor,

d) Muayene ve ilaçta katkı payı getiriliyor,

e) Üç sosyal güvenlik kurumunu tek çatı altında birleştiren normlar, en alt düzeyde eşitleniyordu. Örneğin yetim kız çocuklarına evlenme yardımı olarak SSK'da 24 aylık maaş ödenirken Emekli Sandığı'nda bu miktar 12 aydı. Yasayla bu miktar 12 aya, yani Emekli Sandığı düzeyine indiriliyordu. Sağlık primi ödemesi memur açısından söz konusu değilken yasayla SSK'da olduğu gibi yüzde 12.5 oranında bir prim ödemesi getiriliyordu. Burada sigortalı açısından daha fazla yükümlülük getiren ve bu anlamda daha düşük standart olan SSK emsal alınıyordu.

Emeklilik yaşı konusunda toplum genelde yanlış bilgilendiriliyordu. Türkiye'de emeklilerin ortalama yaşının 46, ölüm yaşının da 77 olduğu ileri sürülüyor-

du. Oysa SSK 2006 verilerine göre, emeklilerin ortalama yaşı 58, ölüm yaşı ise 68 idi. Bu çerçevede birkaç Batı ülkesiyle yapılan karşılaştırma verileri şöyledir

Ülke	Yaşam Umudu (yıl)	Emeklilik Yaşı	Emeklilik Sonrası Yaşam (yıl)
İngiltere	76	65	11
Almanya	77	65	12
Fransa	78	60	18
Türkiye	68	60	8

Anayasa Mahkemesi'nin Kısmi İptal Kararı

Dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer 5510 sayılı yasayı veto etti ve daha sonra yasanın çeşitli maddelerinin Anayasa'ya aykırı olduğunu iddia ederek Yüksek Mahkeme'ye başvurdu. Cumhurbaşkanı Sezer'in iptal başvurusunda, şöyle deniyordu:

"Sosyal devlette sosyal güvenlik sistemi yalnızca aktüeryal hesaba dayanan bir düzenek olarak oluşturulamaz. Sosyal güvenliği salt aktüeryal denge olgusu düşüncesiyle oluşturmak, sosyal devlet ilkesini savaştırmak anlamına gelir ki, bunu Anayasa'nın 2. maddesiyle bağdaştırmak olanaksızdır. Devletin sosyal niteliği, aktüeryal denge ile sosyal devlet ilkesi arasında uyum sağlanmasını, sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanan açıkların, başka bir deyişle sosyal güvenlik yükünün gerektiğinde devletçe karşılanmasını zorunlu kılar... Sosyal güvenlik hakkının, yurttaşlarının sosyal durumu ve gönenciyle ilgilenen, onlara insanlık onuruna yaraşır asgari yaşama düzeyi sağlayan sosyal devletin gereği ve zorunlu sonucu olduğu tartışmasıdır."

Anayasa Mahkemesi, Aralık 2006'da yasayı özellikle kamu görevlileri yönünden iptal etti. Yüksek Mahkeme, memurların hak kaybına uğramasını engelledi ancak işçiler ve Bağ-Kur'lular yönünden öngörülen hak kayıplarına dokunmadı. Örneğin dış protezi giderlerinin ister işçi, ister memur, isterse esnaf olsun, bir insan olarak farklı bir tarafı olmaması gerekir. Fakat bu yargı organı, 18 ile 45 yaş arasındaki kamu görevlilerinin dış protez giderlerine olan yüzde 50 katkı payını geçerli saymazken bu katkıyı işçi, esnaf ve emeklilerinin ödemesinde bir sakınca görmedi. Keza aynı mahkeme, sağlık hizmetlerinin hizmet satın alınması yoluyla karşılanmasına, yani özelleştirilmesine karşı çıkmadı. Anayasa Mahkemesi'nin sosyal devlet ilkesini göz ardı eden bu "liberal tavrı", AKP Hükümeti'ne cesaret verdi, hükümet yeni düzenlemede daha fazla hak kaybını gündeme getirdi.

Haziran 2006'da kabul edilen ve 1 Ocak 2007'de yürürlüğe girmesi beklenen 5510 sayılı yasanın kamu görevlileriyle ilgili bazı hükümleri, Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilince yasa ertelenmek durumunda kaldı. Temmuz 2007'de de seçimler gündeme gelince ikinci kez erteleme kararı çıktı. Yasa, yeniden düzenlenerek 2007 sonunda tekrar TBMM'ye sunuldu.

Emek Hareketinin Tavrı

İşçileri, memurları genel anlamıyla tüm emekçileri, emeklileri ve yakınlarını doğrudan doğruya ilgilendiren bu tür yasa çalışmaları sırasında emek kesiminin tavrını da incelemekte yarar vardır. Biraz başa dönecek olursak; Genel Sağlık Sigortası altındaki uygulamayı hayata geçirmek için öncelikle SSK hastanelerini elden çıkarmak gerekiyordu. Aralık 2003'teki Türk-İş Genel Kurulu'nda konuşan Başbakan Tayyip Erdoğan, SSK hastanelerinin Sağlık Bakanlığı'na devredileceğini belirterek, hizmet satın alınması yoluyla sağlığın da zaman içinde özelleştirileceğini ima etti. İşçilerin parası ile kurulan SSK hastanelerinin Sağlık Bakanlığı'na devrine Türk-İş kongresinde ciddi bir tepki gösterilmedi. Şubat 2005'de de devir işlemi başladı. Daha sonra çok ciddi hak kayıplarına yol açan 5510 sayılı yasa gündeme geldi. Sosyal güvenlikte sermaye yanlısı reformlar, sendikal hareketin pek etkili olmadığı bir ortamda gerçekleştirilmeye çalışıldı. Ülkemizde aktif nüfusun ancak yüzde 6'sı sendikalıdır.

Emek Platformu, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından yasanın tekrar meclise sunulmasına kadar geçen bir yılda ciddi bir etkinlik göstermedi. Ancak yasa TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda tartışılmaya başlayınca Emek Platformu nihayet harekete geçti. Platform, 13-14 Mart 2008 günleri iki saatlik bir uyarı eylemi yaptı. Hükümet bu iki saatlik uyarı eylemi karşısında bile geri adım atarak müzakere etmeyi kabul etti. Önce uzmanlar düzeyinde yapılan toplantıdan sonra Emek Platformu temsilcileri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik'le bir araya geldi.

Emek Platformu'nun "kırmızı çizgileri" belliydi. Beş temel kırmızı çizgi şöyleydi: Emeklilik yaşı 58-60'da kalmalı, prim ödeme gün süresi de 7 bin gün olarak sürmeli, emekli aylığı hesabındaki güncelleme katsayısında gelişme hızının yüzde 100'ü dikkate alınmalı, aylık bağlama oranları düşürülmemeli ve bazı işkollarında geçerli olan yıpranma hakkı devam etmelidir.

Emek Platformu'nda Çatlak

24 Mart 2008'de Bakanlık temsilcileriyle Emek Platformu başkanları arasında yapılan toplantıdan sonra Bakan Çelik'in ifadesiyle "yüzde 80-90 anlaşmaya

varılmıştı.” Bakan Çelik’in açıklama yaptığı sırada Emek Platformu başkanları herhangi bir itirazda bulunmadılar. Platform adına tek açıklama yapan Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, üç-dört konu hariç uzlaşmaya varıldığını ifade etti.

Ancak daha sonra görüldü ki, Emek Platformu’nun kırmızı çizgileri olarak bilinen 5 konudan sadece prim ödeme gün süresinde belli bir mutabakat sağlanmıştı. Prim ödeme gün süresi 9 binden 7 bin 200’e indirilmişti. Ancak bunun da pek anlamı yoktu. Çünkü 65 yaş şartı kaldığı için 20 yaşında işe başlayan bir sigortalı, 7 bin 200 günü (20 yılı) doldurduğu zaman 40 yaşına geldiği halde emeklilik hakkını kazanamayacaktı. 60 yaş ve kademeli olarak 65 yaş beklemesi gerekecekti. Diğer temel konularda AKP Hükümeti’nin dediği olmuştu. Emeklilik yaşı kademeli olarak 65’te kaldığı gibi güncelleme katsayısının hesabında gelişme hızının yüzde 100’ü değil yüzde 30’u dikkate alınacaktı, aylık bağlama oranları nispi olarak düşürüldü, yıpranma hakkı da kaldırıldı.

Bu arada 24 Mart 2008’deki toplantıdan önce Türk-İş ve Hak-İş başkanlarıyla Çalışma Bakanı Çelik’in özel bir görüşme yaptığı ve 24 Mart’taki toplantıda bu özel görüşmedeki uzlaşmanın dışına çıkılmadığı ifade edildi. 1999’daki ilk hak kayıpları getiren sosyal güvenlik yasasına karşı da Emek Platformu, 24 Temmuz 1999’da Ankara Kızılay Meydanı’nda büyük bir miting yapmış, yeni işe girenler açısından emeklilik yaşınının 50-55 olmasını ve mevcut çalışanlar açısından da yumuşak bir geçiş sürecini benimsemişti. Ancak daha sonra zamanın Çalışma Bakanı Yaşar Okuyan ile Türk-İş Genel Başkanı Bayram Meral arasında yapılan görüşme sonrasında 58-60 yaşta uzlaşmaya varılmıştı. Emek Platformu’nun diğer üyeleri bu uzlaşmaya tepki gösterirken Bayram Meral, “İsteklerimizin yüzde 95’i kabul oldu, sadece 58-60 yaş için genel greve gidemezdik” demişti.

Bu “Mezarda Emekliliğe Hayır” mitingine 400 bin kişi katılmıştı. O günün Fazilet Partisi Genel Başkan Yardımcısı, bugünün Cumhurbaşkanı Abdullah Gül de, mezarda emekliliği protesto eden emekçileri destekleyenler arasındaydı.

1 Nisan 2008 Eylemi

Son yasayla ilgili olarak Emek Platformu’nun temel taleplerinin kabul edilmediğini belirten DİSK, KESK, Türk Tabipleri Birliği (TTB), Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB) ve Türk Diş Hekimleri Birliği (TDB) 1 Nisan 2008’de ayrı bir eylem yaptı. Platformun Türk-İş, Hak-İş, Türkiye Kamu-Sen ve Memur-Sen kanadı, bu eylemlere katılmadı. Türk-İş yönetimi, “Gerektiğinde sadece kazanımlar için eylem silahını kullanacağız” şeklinde bir açıklama yaptı.

Tüm bu gelişmelerden sonra 5510 sayılı yasayla ilgili meclis görüşmeleri sürerken Türk-İş’e bağlı 10 sendika genel merkezi, konfederasyonun tutumunu eleş-

tirerek 6 Nisan 2008'de Kadıköy'de yapılacak mitinge katılma kararı aldı. DİSK, KESK, TTB, TMMOB ve TDB'nin başını çektiği kesimin düzenlediği mitinge katılacak Türk-İş üyesi sendikalar şöyleydi: Ağaç-İş, Basın-İş, Deri-İş, Türkiye Denizciler Sendikası, Hava-İş, Kristal-İş, Liman-İş, Petrol-İş, Tezkoop-İş ve Tümtis. 6 Nisan 2008 tarihinde Kadıköy'de yapılan mitinge DİSK ve KESK'in öncülük ettiği grubun dışında Türk-İş'e bağlı 10 sendikanın yanı sıra Harb-İş ve Yol-İş sendikaları da katıldı.

5510 Sayılı Yasa Ne Getiriyor?

Sendikaların bu tepkisine ve CHP'nin muhalefetine rağmen 5510 sayılı yasa, 17 Nisan 2008 günü TBMM'de kabul edildi. Yasanın bazı hükümleri 1 Mayıs 2008, büyük çoğunluğu ise 1 Ekim 2008'den itibaren yürürlüğe girdi. 5510 sayılı yasanın başlıca özellikleri şöyle:

a) Yeni işe girecek olan kadınlar 58, erkek sigortalılar ise 60 yaşında emekli olacak. Emeklilik yaşı 1 Ocak 2036 ve 31 Aralık 2037 tarihleri arasında kadınlarda 59, erkeklerde 61 olacak. Bu tarihten sonra emeklilik yaşı kademeli olarak artacak ve 2048 yılında kadın ve erkekler için 65'te eşitlenecek.

b) Prim ödeme gün süresi 7 binden 7 bin 200 güne çıkacak.

c) Gazeteci, postacı, gemi adamı, infaz memuru, uçuş personeli, tren makinistleri gibi meslek sahiplerine tanınan yıpranma hakkı, yani fiili hizmet zammı kaldırılacak.

d) Emekli aylığı bağlama oranı, yeni işe girenler açısından her yıl için yüzde 2 oranında uygulanacak. Eskiden bu oran Emekli Sandığı'nda yüzde 3, SSK ve Bağ-Kur'da ise yüzde 2.5 idi. Yasa öncesinde SSK ve Bağ-Kur'da emekli aylığı bağlama oranı yüzde 65 iken, bu yasa sonrasında yüzde 50'ye kadar düşecektir. Mevcut çalışanlar, kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar eski mevzuat hükümlerinden yararlanacaklar.

e) Emekli aylığının hesaplanmasında kullanılan güncelleme katsayısında GSMH'nin, yani refah payındaki artışın yüzde 100'ü değil yüzde 30'u dikkate alınacak. Yeni yasa, hem emekli aylığı bağlama oranını hem de güncelleme katsayısını düşürdüğünden aylıklar daha da düşük olacaktır. 1999'da emeklilik yaşı yükseltilirken, 2008'de de emekli aylıkları düşürüldü.

f) 30 Nisan 2008'den sonra ilk defa sigortalı olanlar, emekli iken prim ödeyip emekli aylıklarını alamayacaklar, emekli olup çalıştıkları takdirde emekli aylıkları kesilecek.

g) Askerlik borçlanması yapmak isteyenler daha önce bir aylık askerlik borçlanması için asgari ücretin yüzde yirmisini altı ay içinde öderken yeni yasayla asgari ücretin yüzde 32'sini bir ay içinde ödemek zorunda olacak.

h) Çalışarak ücret alan ya da Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan aylık alan çocuksuz dul eşe bağlanacak olan ölüm aylığı oranı yüzde 75'ten yüzde 50'ye düşürüldü.

i) Sağlıkta ayakta tedaviler için 2 YTL; diğer araç-gereç ve ilaçlar için de yüzde 10 ile yüzde 20 arasında katılım payı alınacak. Sosyal Güvenlik Kurumu, bu miktarı 5 katına kadar artırabilecek. Milletvekilleriyle yakınları, MİT mensupları ve güvenlik görevlileri, sağlıkta herhangi bir katkı payı ödemeyecek.

j) İşsiz kalanların 6 ay süreyle sağlık hizmetlerinden yararlanma süresi 3 aya inecek.

k) Hiçbir sosyal güvenceye sahip olmayanlara verilen yeşil kart, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 2 yıl sonra kaldırılacak. Bu kişiler genel sağlık sigortası kapsamına alınacak. 5510 sayılı yasada bu hüküm olmasına rağmen daha sonra 15 Haziran 2010'da yapılan bir yasa değişikliği ile yeşil karttan yararlanma süresi iki yıl daha uzatılarak bu kişilerin SGK'ya devri 2012'ye ertelendi. Yani bir anlamda 2011 seçimleri için "rüşvet" niteliği taşıyordu. Genel sağlık sigortası kapsamına girebilmek için aile içindeki gelirin kişi başına düşen aylık miktarının brüt asgari ücretin üçte birinden az olması gerekiyor (Haziran 2010 itibarıyla bu miktar 243 TL) Bu miktardan düşük geliri olanların sağlık primi devlet tarafından karşılanacak. Geliri bu miktardan yüksek ise kişi genel sağlık sigortası primini kendisi ödeyecek. Prim ödeyemeyen sağlık hizmeti alamayacak.

5510 Sayılı Yasanın Bir Yıllık Değerlendirilmesi

Bu yasanın bir yıllık değerlendirilmesi yapıldığında şu sonuçlar dikkati çekmektedir:

1) Muayene ücreti bir yılda 6.5 kat artmıştır. 1. basamak sağlık hizmetleri olan sağlık ocaklarında 2 TL., devlet ve üniversite hastanelerinde 8 TL. ve özel hastanelerde 15 TL.'ye çıkarılmıştır. Daha önceki uygulama Danıştay tarafından durdurulmasına rağmen 18 Eylül 2009 tarihinde SGK tarafından çıkarılan bir tebliğle muayene ücretleri artırılmıştır.

2) İlaçta gerek sigortaların ve gerekse emeklilerin ödediği katkı payı yükseltilmiştir.

3) 18 yaşın altındaki çocukların anne veya babası GSS kapsamında değilse bu çocuklar da sağlık yardımı alamayacaklardır.

4) 18 yaşını doldurup eğitime devam etmeyen, çalışmayan ve evlenmemiş kız çocukları da sağlık yardımlarından yararlanmayacaklardır.

5) Emekli aylıklarında güncelleme katsayısı ve refah payı uygulaması kalktığından 1 Ekim 2008'den sonra emekli olanların aylıkları giderek düşmeye başlamıştır. Öte yandan Türk-İş'in Raporu'na (2009) göre, 1 Ekim 2008 tarihinden sonra çalışmaya başlayan mevsimlik işçiler, kısmi süreli çalışanlar ve isteğe bağlı sigortalılar 9 bin prim günü süresi dikkate alınarak emekli olabileceklerdir. Bu durum da emeklilik hakkının fiilen ortadan kalkması anlamına gelmektedir.

6) Özellikle kriz nedeniyle Ekim 2008'den itibaren aktif sigortalı sayısında düşüş yaşanmıştır. 2008 yılında aktif pasif oranı, yani emekli başına düşen sigortalı sayısı düşüş kaydetmiştir. 2008'de 1.9 olan bu oran 2009'da 1.78'e gerilemiştir. Bu oran, 2001'den bu yana en düşük aktif/pasif oranıdır. 2002'de bu oran 2.03'tü. 2009'da 8.2 milyon emekliye karşılık 14.6 milyon sigortalı bulunmaktadır, dolayısıyla aktif/pasif oranı 1.78'dir. Ekim 2008'i takip eden bir yıllık sürede 890 bin kişi işini kaybetmiştir. SGK'daki aktif sigortalı sayısındaki bir milyon kişiye yakın bu düşüş, gelirlerinde de azalmaya yol açmıştır.

7) SGK'nın 2009 yılı sonu itibariyle finansman açığı 30 milyar TL'dir. Bu miktar, sağlık ve ilaç giderleriyle daha artmaktadır. 2008'de kurumun prim gelirlerinin emekli aylığı ve sağlık giderlerini karşılama oranı yüzde 64.6 iken bu oran yüzde 54.5'e düşmüştür. 2010 bütçesinde sağlık (özel sağlık kurumlarına yapılan aktarma dahil) ve ilaç giderleri de dikkate alınarak SGK'ya 57.7 milyar TL., aktarılması öngörülmektedir. SGK'nın finansman açığının bütçenin yanı sıra muayene ücreti, ilaç katkı payı ve dolaylı vergilerdeki artışlarla karşılanması gündemdedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi sosyal güvenlik, gelirin yeniden dağılımını sağlayan bir işleve de sahiptir. Sosyal güvenliğin gerçek anlamda uygulanması gelir adaletsizliğin düzeltilmesine de katkı sağlayacaktır. Yeni yasada emeklilik süresi uzayınca işçi de asgari ücret üzerinden sigortalanıp aradaki farkın ücretine eklenmesini istiyor. Bu durum da işverenin sigorta ve vergi yükünü azaltıyor, kurumun gelirlerinin azalmasına neden oluyor.

Kurumlar vergisi ve benzeri vergilerde indirim yapılması, belli bir miktardaki faiz geliri elde edenlerin vergiden muaf tutulması, devletin vergi gelirlerini azaltmakta, sonuçta sosyal harcamalar kısıtlanmakta ve 5510 sayılı sosyal güvenlik hakkını kısıtlayan yasalar gündeme gelmektedir.

Öte yandan son beş yılda "İstihdam Paketi" adı altında işverenlerin vergi ve sigorta primi oranlarında ciddi biçimde indirim yapıldı. SGK Başkanı Emin Za-

rarsız bile, artık işverenlerin "istihdamın maliyeti yüksek" şikayetine sığınmalarını gerektiğini ifade etmiştir.

Sosyal Güvenlik Sorununun Çözüm Önerileri:

a) Devlet katkısı AB düzeyine yakınlaştırılmalıdır. Türkiye'de milli gelirin yüzde 4'ünü oluşturan bu katkı, AB'deki gibi yüzde 20'ler dolayında olmasa bile en az yüzde 10 dolayına yükseltilmelidir.

b) Kayıt dışı kayda alınmalıdır. Ülkemizdeki 22 milyonluk istihdamın yarısı, yani 10.5 milyonu kayıt dışı çalışmaktadır. Bu kesimin asgari ücret üzerinden kayda alınması (halen brüt 729 lira olan asgari ücretin yüzde 33.5 prim kesintisiyle yıllık prim tutarı 2.940 lira olmaktadır. 10.5 milyon insandan sağlanacak toplam prim miktarı 30.8 milyar lirayı bulmaktadır) nerdeyse üç sosyal güvenlik kurumuna yapılan aktarmayı karşılayacaktır. Kayıt dışısının kayda alınmasında sendikal örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılması da önemlidir. Sendikali işçi, doğal olarak sigortalı da olacaktır.

c) Gecikmeden işveren borçlarının tahsili yapılmalıdır.

d) Yine adaletli bir vergi reformu elzem bir ihtiyaçtır. Sermayenin vergilendirilmesi gereklidir.

e) Kamusal bir sağlık ve sosyal güvenlik sistemi kurulmalı, SSGSS Yasası yerine sosyal ve dayanışma esaslı bir sosyal güvenlik yasası çıkarılmalı, Türkiye gerçeklerine uygun olarak kadında 50, erkekte 55 yaş ve makul bir prim ödeme gün süresi kabul edilmelidir.

f) Sağlıkta koruyucu sağlık hizmetlerini öngören ve birinci basamak sağlık hizmetine ağırlık veren bir sistem oluşturulmalıdır.

g) İdari ve mali yönden özerk bir SGK oluşturulmalıdır.

Yararlanılan Kaynaklar:

- Alpaslan Işıklı'ya Armağan (2009), Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
 Aydoğanoglu, Erkan (2006), "Sosyal Güvenlik ve Sağlıkta Yaşanan Değişimin Nedenleri", Almanak 2005 Analizleri, İstanbul, Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayını.
 Belek, İlker (2009): Sağlıkın Politik Ekonomisi, Sosyal Devletin Çöküşü, Üçüncü Baskı, İstanbul, Yazılama Yayınevi.
 Bilaloğlu, Eriş (2007), Mevcut Koşullarda Sağlıkta Daha İyi Mümkün, Eskişehir Tabip Odası'nca 16 Mart 2007 tarihinde düzenlenen panele sunulan tebliğ.
 Castel, Robert (2004), Sosyal Güvensizlik, İstanbul, İletişim Yayınları.

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı (2004), Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Önerisi (Taslak Metin), 29 Temmuz 2004.
- Çalışma ve Toplum (2006), Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Sempozyumu Özel Sayı, DİSK Birleşik Metal-İş Ekonomi ve Hukuk Dergisi, Sayı: 2006/1
- Çelik, Aziz (2007), "Sosyal Güvenlik 'Reformu'nun Gerekçeleri ve Gerçekler, Almanak 2006, İstanbul, Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayını
- Çelik Aziz – Öztürk Osman (2008): Sosyal Güvenlikte Hak Kaybı Dönemi, İstanbul, Türk Tabipleri Birliği Yayını.
- DİSK (2005), Sendikal Haklar, Sosyal Güvenlik Hakkı ve Sağlık Hakkı Sempozyumu, 8-9 Ekim 2004, İstanbul, DİSK Yayını.
- Emek Tartışmaları 1 (2008), İstanbul, DİSK Yayını.
- Erdoğan, Seyhan (2006), "Sosyal Politikada Değişim ve Sosyal Güvenlik Reformu", Mülkiye Dergisi, Güz, Cilt: XXX Sayı: 252.
- Genel Sağlıksızlık Sigortası 1 Yılına Doldurdu (2009), 5 Sağlık Örgütünün Broşürü, İstanbul.
- Işıklı, Alpaslan (2004), "Sosyal Güvenliğin Sonu mu?", Türk-İş Dergisi, Temmuz-Ağustos, sayı: 362.
- Işıklı, Alpaslan (2007), "Neoliberal Küreselleşme, Sosyal Devlet ve Kemalizm", Cahit Talas Anısına Güncel Sosyal Politika Tartışmaları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- İktisat Dergisi (Ekim 2006), Sosyal Politika 1 Sayısı, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti yayın Organı.
- İktisat Dergisi (Kasım- Aralık 2006), Sosyal Politika 2 Sayısı, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Yayın Organı.
- Koç, Yıldırım (2006), AKP İşçilere Nasıl Zarar Veriyor, İstanbul, Kaynak Yayınları.
- Müftüoğlu, Özgür (2007), "Emekçiye Rüşvet Teklifi", Evrensel Gazetesi, 7 Aralık 2007.
- Lister, John (2008): Sağlık Politikası Reformu, Yanlış yolda mı gidiyoruz? Küresel "Sağlık Reformu" Endüstrisinin Eleştirel Kılavuzu, İstanbul, İNSEV Yayınları.
- Oyan, Oğuz: "Sosyal Güvenlik Tartışılırken", 20 Şubat 2008 tarihli Dünya Gazetesi.
- Özsever, Atilla (2006), "Sosyal Güvenliğe Karşı Reform", Almanak 2005 Analizleri, İstanbul, Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayını.
- Özsever, Atilla (2005), "Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Açısından Taslağın Değerlendirilmesi", Sendikal Haklar, Sosyal Güvenlik Hakkı ve Sağlık Hakkı Sempozyumu, 8-9 Ekim 2004, İstanbul, DİSK Yayını.
- Özsever, Atilla (1996), Sosyal Güvenlikte Vahşi Kapitalizm Modeli, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Mayıs 1996, sayı: 191.
- Özsever, Atilla, "Sadaka Devleti", 11 Ocak 2008 tarihli Cumhuriyet Gazetesi.
- Öztürk, Osman (2007), Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Sağlık Hakkına Etkileri, 3 Aralık 2007, www.ttb.org.tr
- "Sağlık Paralı, Emeklilik İmkansız", Birleşik Metal-İş Dergisi, Kasım 2008 sayıs.
- "SGK Başkanından İşverene Sitem", 15 Nisan 2010 tarihli Evrensel Gazetesi.

- Sosyal Adalet için Ekonomi Politikaları (2007), Ulusal Sosyal Politika Kongresi (23-24 Kasım 2006), Ankara, Öncü Basımevi, DİSK yayını.
- Soyer, Ata (2007), "AKP Sağlıkta Ne Yaptı, Ne Yapacak, Biz Ne Yapabiliriz?" 1 Ekim 2007 tarihli Tıp Dünyası Dergisi, Türk Tabipleri Birliği Yayın Organı.
- Sönmez, Mustafa: "Sosyal Güvenlik Yine Topun Ağzında", 4 Mayıs 2009 tarihli Cumhuriyet Gazetesi.
- Sönmez, Mutsafa: "Sosyal Devleti Büyüt, Cemaati Küçült", 20 Nisan 2009 tarihli Cumhuriyet Gazetesi.
- SS ve GSS I. Uygulama Yılında Yarattığı Sonuçlar, Kriz, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Raporu (2009), SES (Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası) Broşürü.
- Topak, Oğuz (2006) "Ak Günlerden Kara Günlere AKP – Dünya Bankası ve Sosyal Güvenlik Yasası: Geleceğimiz, Çocuklarımızın Geleceği Ülkenin Geleceği Nasıl Karartılıyor?", Ankara, Yayınlanmamış Rapor.
- Toplum ve Hekim Dergisi (Mart-Nisan 2005), Sosyal Güvenlik Sayısı, Ankara TTB Yayını.
- Toplum ve Hekim Dergisi (Kasım – Aralık 2005), Sosyal Güvenlik, Ankara, TTB Yayını.
- Tuncay Can - Ekmekçi Ömer (2008): Sosyal Güvenlik Hukuku'nun Esasları, İstanbul, Legal yayınları.
- Türk-İş (2007), "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı KHK Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hakkındaki Görüşlerimiz", TBMM Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanlığı'na gönderilen Rapor.
- Türk-İş (2007), "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Hakkında Türk-İş'in Görüş ve Önerileri", Türk-İş 20. Genel Kurul Broşürü, Aralık, Ankara.
- Türk-İş'in Raporu (2009), SSGSS'de 1. Yıl, Ankara.
- Türk Tabipleri Birliği (2007), Siyasi Parti Programlarında Sağlık ve Sosyal Güvenlik, Ankara, TTB Yayını.
- Türk Tabipleri Birliği (2007), Sağlıkta Piyasacı Tahribatın Son Halkası: AKP, Ankara, TTB Yayını.
- "Yeşil Kart Yine Rüşvet Oldu", 17 Haziran 2010 tarihli Cumhuriyet Gazetesi.
- Yılmaz Gaye: "SSGSS Nasıl İcat Edildi?", 19 Mart 2008 tarihli Bianet Haber.